

## Türkçede Kişi Adlarında Renk Adları Colour Names in Turkish Personal Names

Nesrin Bayraktar<sup>1</sup>

### ÖZET

Bu çalışma, Türk Dil Kurumu'nun Kişi Adları Sözlüğü'nde yer alan ve renk adı içeren kişi adların bir incelemesidir. Çalışmanın amacı, hangi renk adlarının kişi adı yapımında daha fazla tercih edildiği, hangi renk adlarının kızlara, hangi renk adlarının erkeklere uygun görüldüğü gibi sorulara cevap bulabilmektir. Bu amaç doğrultusunda renk adı içeren kişi adları ele alınmış ve Kişi Adları Sözlüğü'ndeki anlamlarla Güncel Türkçe Sözlük'teki anlamlar kıyaslanarak renk adlarının kişi adlarında kazandığı anlamlar konusuna da mümkün olduğunca açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada, 510 renk adı içeren kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan 75'i kız, 370'i erkek, 67'si hem erkek hem de kız adıdır. Kişi adı yapımında en çok tercih edilen renk adı *ak*, *gök* ve *kara*; en az tercih edilen renk adlarıysa *mor*, *beyaz* ve *yeşil*dir. En çok erkek adı sırasıyla *ak*, *gök* ve *kara* renk adlarıyla yapılmıştır. *Kızıl*, *yağız* ve *doru* renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının ise tamamı erkekler içindir. En çok kız adı sırasıyla *ak*, *gök* ve *sarı* renk adlarıyla yapılmıştır. *Mavi*, *pembe*, *beyaz* ve *yeşil* renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının tümü kızlar içindir. Hem erkek, hem de kız adı olarak kullanılabilen adlarda renk adı yoğunluğu sırasıyla *ak*, *al* ve *göktür*. Hem kız hem de erkek adı olarak kullanılan kişi adlarında ise *al* renk adının özel bir yeri vardır. Bu renk adı ile üretilen kişi adlarının çoğu hem kız hem de erkek kişi adı özelliği taşımaktadır.

**Anahtar kelimeler:** Ad Bilimi, kişi adları, renk adları, renk adlarıyla özel ad yapımı

### ABSTRACT

This study is an inquiry into personal names which are listed in the Kişi Adları Sözlüğü (Dictionary of Personal Names) of Turkish Language Institute and that embodied a colour term. The study aimed to seek answers to the questions such as which colour terms are more

<sup>1</sup> Doç. Dr. Nesrin Bayraktar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çanakkale.  
bnesrin@yahoo.com.

preferable in naming; and which colour terms are more suitable to females and/or males. To do this, personal names with colour terms were identified and their meanings were cross-checked in the Kişi Adları Sözlüğü and Güncel Türkçe Sözlük (Updated Turkish Dictionary) so as to clarify what meanings were attributed to colour terms in personal names.

This study identified 510 personal names coined by means of colour terms. Of these, 75 were female names while 370 were male and 67 names appeared to be unisex. The most frequently preferred colour terms in naming were *ak*, *gök*, and *kara* while the least frequently preferred ones were *mor*, *beyaz*, and *yeşil*. In naming males, the most frequently used colour terms were *ak*, *kara*, and *gök*. All names *with kızıl*, *yağız*, and *doru* were male names. The most frequently observed colour terms in female names were *ak*, *gök*, and *sarı*. All names *with mavi*, *pembe*, *beyaz*, and *yeşil* were female names. In unisex names, the most frequently used colour terms were *ak*, *al*, and *gök*. The colour term *al* has a special place in unisex names as the names that were coined with it are mostly of unisex nature.

**Keywords:** Onomastics, personal names, colour terms, personal names with colour terms

## Giriş

Türkçede renk adlarının özel bir yeri vardır. Soyut adlar içinde değerlendirilen renk adları, Türkçede de genel itibariyle soyut ad özelliği göstermekle birlikte sıklıkla somutlaşma eğilimi gösterir. Söz gelimi, *orman yeşili* renk adı *yeşile* göre, gökyüzü mavisi maviye göre daha somuttur. Bunların yanı sıra kavuniçi, yavruağzı, portakal rengi, kurşunî, vapurdumanı grisi gibi renk adlarındaysa somutlaşma daha da belirginleşmiştir.

Türkçede renk adlarının bir başka önemli yönü de sözcük üretmede de sıklıkla kullanılmasıdır. Renk adı içeren sözcükler, birleştirme ya da türetmeyle yapılmaktadır. Bu yeni sözcükler, renk ad ya da eylemi olabildiği gibi, hayvan, bitki, eşya, doğa olayı gibi özellikler gösterebilmektedir. Renk adı içeren atasözü ve deyimlere de sıklıkla rastlanmaktadır.

Dillere yeni sözcük eklemenin çeşitli yolları vardır. Türkçe ile biçim ve dizim açısından benzerlik gösteren dillerde, türetme ve sözcükleri birleştirme; bu yollardan en yaygın olanıdır. Türetme ve birleştirmede renk adlarının kullanımı, Türkçe konuşurlarının sıklıkla kullandıkları unsurlardandır. Renk adları, soyut kavramlara gönderme yapmalarına karşın, Türkiye Türkçesinde ilgi çekici bir şekilde somutlaştırılmış birçok renk adı görülür: yavruağzı, vişneçürüğü, gülkurusu, vapurdumanı ve güvercinboynu vb.

## 1. Renk adları ve ad verme

### 1.1. Renk adlarıyla ilgili çalışmalar

Renk adları, zenginliğine ve Türkçe söz varlığına katkılarına karşın henüz sistematik olarak incelenmemiştir. Nevruz ve Renkler Sempozyumu'nda (2001), Türkçe renk adlarıyla ilgili bir dizi bildiri sunulmuş ve bunlar basılmışsa da çalışmaların dil bilimsel değil de daha çok antropolojik bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Türkçedeki renk adlarını dil bilimsel bakış açısıyla ele alan bir çalışma Kaymaz tarafından yapılmıştır (2000). Kaymaz, renk adlarını Orhon Yazıtlarından başlayarak biçim ve kavram göstergelerine göre sınıflamıştır. Bununla birlikte, çalışma, renk adlarının sözlüksel kapsamlarıyla sınırlandırılmıştır. Renk adlarını dil bilimsel değerleriyle ilgili bir dizi çalışma da Bayraktar (2003-2010) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalar, Berlin ve Kay (1969: 2-3) tarafından bütün diller için yapılan renk terimleri sınıflandırması temel alınarak hazırlanmıştır. Berlin ve Kay, çalışmalarını Saphir ve Whorf'un "bütün dillerde renk terimlerinin temel benzerlikleri vardır" ilkesine dayandırmışlardır. Berlin ve Kay'in renk terimleri hipotezinde başlıca şu renk adları temel alınmıştır: beyaz, siyah, kırmızı, yeşil, sarı, mavi, kahverengi, mor, pembe, portakal rengi ve gri. Bu renkler, çeşitli niteliklere sahip birçok dilde incelenmiş ve tüm dillerin içerdikleri renk adlarına göre 7 ayrı tipe ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu gruplar şöyledir:

1. Bütün dillerde mutlaka beyaz ve siyah renk adları bulunmaktadır.
2. Bir dil 3 renk adı içeriyorsa, ilk gruptaki renkler ve ek olarak kırmızı renk adı vardır.
3. Bir dil 4 renk adı içeriyorsa, ikinci gruptakiler ve ek olarak yeşil veya sarı (ikisi birden değil) renk adı vardır.
4. Bir dil 5 renk adı içeriyorsa, üçüncü gruptakiler ve ek olarak yeşil ve sarı (ikisi birden) renk adı vardır.
5. Bir dil 6 renk adı içeriyorsa, dördüncü gruptakiler ve ek olarak mavi renk adı vardır.
6. Bir dil 7 renk adı içeriyorsa, beşinci gruptakiler ve ek olarak kahverengi renk adı vardır.
7. Bir dil 8 renk adı içeriyorsa, altıncı gruptakiler ve ek olarak mor, pembe, portakal rengi veya gri renk adlarından biri ya da bunların birleşiminden oluşmuş bir renk adı vardır.

Bu açıdan bakıldığında, dillerin gelişim süreçleri içinde doğal kavramsal alanlarını içermeye eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. (Ayrıca Bkz. Finnegan ve Besnier 1989: 249-252)

Renk adları, tek başına ya da başka sözcük ya da eklerle birleşerek özel ad yapımında da kullanılırlar. Bütün olarak ad biliminin (onomastics) alanına giren bu adlar; genel olarak kişi adları (antroponomic), su adları (hydronymic), dağ ve yükselti adları (horonymic) ve yer adları (toponymic) olmak üzere dört farklı ana alanın özelliklerini göstermektedir.

### 1.2. Ad verme

Kişi adlarının Ad Bilimi içinde önemli bir yeri vardır. Ad, kişinin doğumundan ölümüne dek yanında taşıdığı bir arkadaş gibidir. Türkler yeni doğan çocuklara ad vermede doğadan ve doğal güzelliklerden çok etkilenmişlerdir. Çocuklara verilen isimlerde de bu güzelliklerden ve bunların adlarından yararlanılır. İnanışa göre çocuk kendine verilen adın özelliklerini taşır. "Adı gibi yaşasın" sözü bunu tam olarak yansıtan bir temennidir (Şen, 2010). Güzelliklerin addan çocuğa geçmesinin yanında adın insanın ruhunu ve kişiliğini de gösterdiğine de inanılır. Bu sebeple adlar masal motifi özelliği taşır (Kalkandelen, 2008). Renk adları da bu bağlamda doğanın yansıması olarak kişi adlarında yerini almıştır.

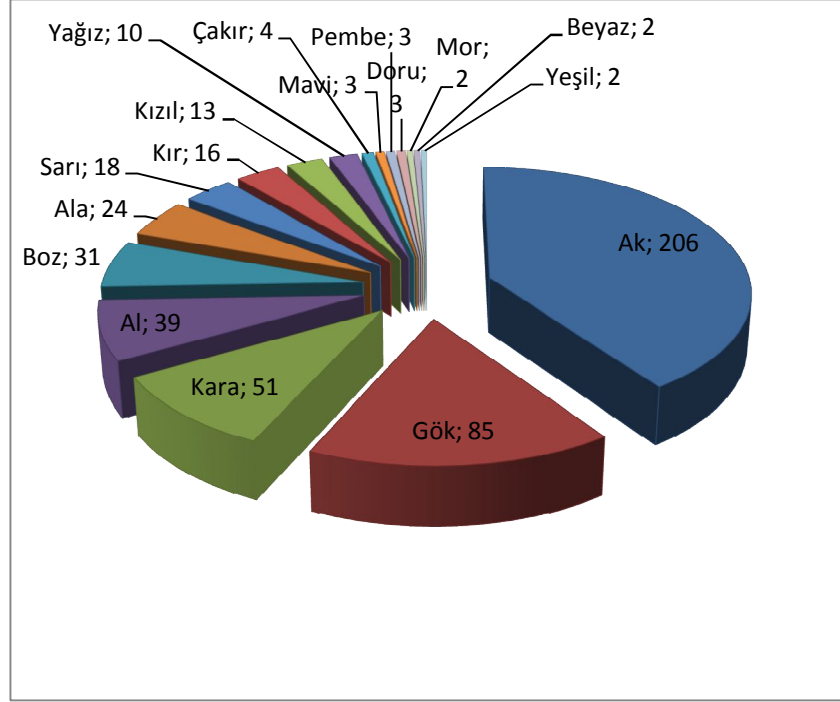
Karademir kişi adlarının değişimine dair görüşlerini şöyle vermektedir: “Kişi adları, buldukları bölgenin coğrafyasından, tarihinden, inançlarından ve anne babaların dünya görüşlerinden izler taşır. Dolayısıyla ad verme eylemi, milletlerin sahip oldukları değerler sistemine göre farklılıklar gösterir (2008: 332)”. Türklerde ad verme gelenekleri değişik dönemlerde ve coğrafyalarda farklılık gösterse de genel olarak kişi adlarının verilmesiyle ilgili her dönemde geçerli bazı gelenekler vardır. Sözelimi kadınlar daha narin ve kırılgan sayıldıklarından genellikle çiçek adları; elmas, inci, altın, zümrüt gibi değerli maden ya da taş adları; ay, güneş, yıldız gibi gökyüzü unsurları onlara ad vermede tercih edilen unsurlar arasındadır. Öte yandan Türk toplumu tarafından her dönem güçlü, kudretli ve cesur olması beklenen erkekler içinse demir, çelik gibi maden adları; taş, kaya gibi sert cisimler, yiğit, kahraman, alp gibi cesurlukla bağlantılı sıfatlar; han, kağan gibi saltanat unvanları erkek adlarında tercih edilmiştir.

## **2. Renk adları ve kişi adları**

510 Renk adı içeren kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan 75'i kız, 370'i erkek, 67'si hem erkek hem de kız adıdır.

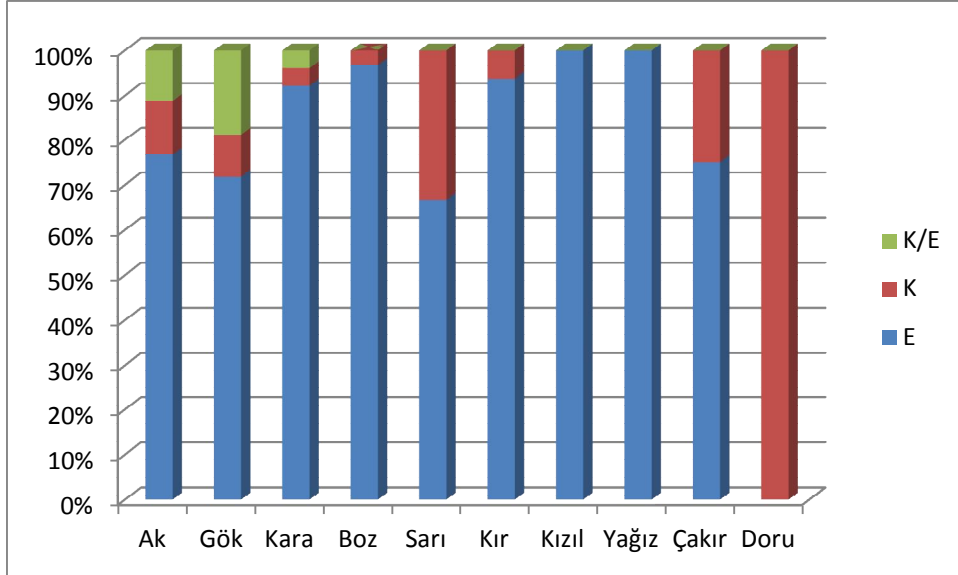
Bu çalışmada, renk adları ve kişi adları arasındaki bağlantı, Türk Dil Kurumu'nun Kişi Adları Sözlüğü'ne başvurularak ele alınmıştır. Bu kaynaktaki verilere göre en çok ad ak renk adıyla oluşturulmuştur. Akı sırasıyla gök, kara, al, boz, ala, sarı, kır, kırmızı ve yağız renk adları izlemektedir. Bu renk adlarına göre nispeten daha az kişi adında kendini gösteren renk adlarıysa sırasıyla çakır, mavi, pembe, doru, mor, beyaz ve yeşildir. Renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının grafik üzerinde gösterimi ve sayısal değerleri aşağıdaki gibidir.

### **Şekil 1: Farklı renk adlarının ad vermedeki yeri**



Erkek adlarında sıklıkla tercih edilen renk adlarında da çokluk sıralaması değişmemiştir. En çok erkek adı sırasıyla *ak*, *gök* ve *kara* renk adlarıyla yapılmıştır. Kızıl, yağız ve doru renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının ise tamamı erkekler içindir. Bu veriler aşağıda Şekil 2’de grafik olarak gösterilmiştir.

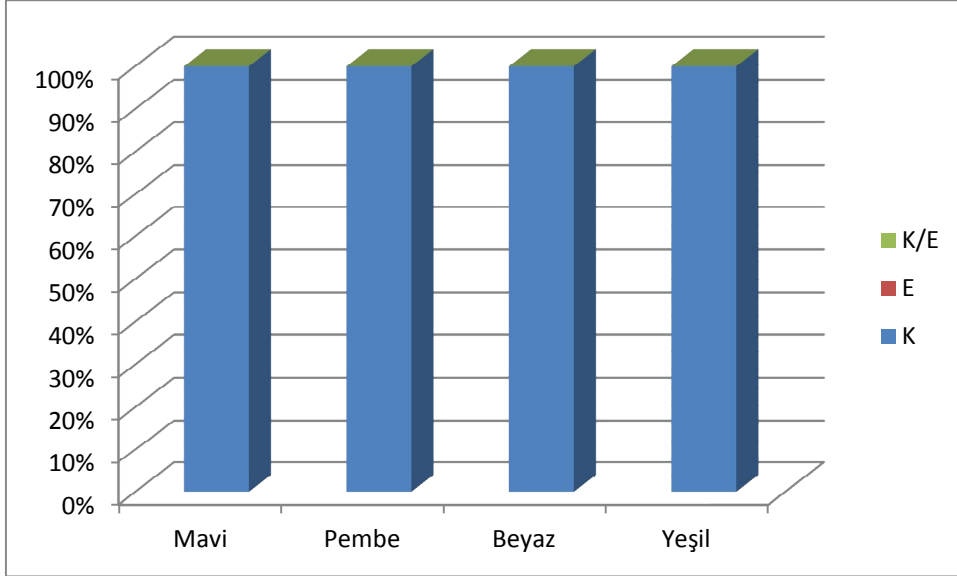
**Şekil 2: Erkeklere ad vermede daha çok kullanılan renk adları**



En çok kız adı sırasıyla *ak*, *gök* ve *sarı* renk adlarıyla yapılmıştır. Mavi, pembe, beyaz ve yeşil renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının tümü kızlar içindir. Hem kız hem de erkek adı olarak kullanılan kişi adlarında ise *al* renk adının özel bir yeri vardır. Hem erkek, hem de kız

adı olarak kullanılabilen adlarda renk adı yoğunluğu sırasıyla ak, al ve göktür. Bu veriler, aşağıda Şekil 3’te grafik olarak gösterilmiştir.

**Şekil 3: Kızlara ad vermede daha çok kullanılan renk adları**



Hem kız hem de erkek adı olarak kullanılan kişi adlarında renk adı yoğunluğu sırasıyla ak, al ve göktedir. Beyaz, boz, çakır, doru, kır, kızıl, mavi, mor, pembe, sarı ve yağızla yapılmış ve hem kız hem de erkek adı olarak kullanılabilen ad yoktur.

## 2.1. Ak

23’ü hem kız hem erkek için, 25’i kız, 158’i erkek adı olmak üzere toplam 206 ak renk adı içeren ad tespit edilmiştir. Adlardan birinde ak renk adı, Moğolca kökenli *cebe* ‘zırh’ sözcüğüyle birleşmiştir. Üç adda ise Arapça kökenli sözcüklerle (*burak* ‘Hz. Muhammed’in Miraç gecesindeki temiz biniti’, *burç* ‘kale’, *nur* ‘kutsal ışık’) birleşmiştir. Ak renk adı, 10 kişi adında da Farsça kökenli sözcüklerle (*baran* ‘yağmur’, *can/çan* ‘can’, *civan* ‘genç’, *gül* ‘çiçek’, *çınar* ‘bir tür ağaç’, *kerman* ‘yüksek burçlu kale’, *pay* ‘ayak’) birleşmiştir. Tespit edilen adlar aşağıdaki gibidir. Sadece erkekler için verilen adlarda hiçbir işaret kullanılmamıştır. Kız adlar (K) ile, hem kız hem de erkek adı olabilenler ise (E/K) ile belirtilmiştir. Bu uygulama aşağıda verilen diğer bütün renkler için de geçerlidir.

Akad, Akadlı, Akağan, Akal, Akalan, Akalın (E/K), Akalp, Akaltan, Akant, Akasma, Akata, Akatay, Akay E/K, Akaydın, Akbacı (K), Akbal (E/K), Akbaran, Akbaş, Akbaşak (E/K), Akbatu, Akbatur, Akbay, Akbayer, Akbek, Akbel, Akbet, Akbey, Akbil, Akbilge, Akboğa, Akbora, Akboy, Akbörü, Akbudun, Akbuğ, Akbulut, Akburak, Akburç, Akburçak,

Akcan (E/K), Akcebe, Akcivan, Akça (E/K), Akçabay, Akçael, Akçagül (K), Akçakaya, Akçakıl, Akçakoca, Akçal, Akçalı, Akçam, Akçan, Akçasu E/K, Akçay, Akçer, Akçığır, Akçıl (E/K), Akçınar, Akçiçek (K), Akçit, Akçora, Akdağ, Akdal, Akdamar, Akdemir, Akdeniz, Akdik, Akdiken, Akdil, Akdoğ, Akdoğan, Akdoğdu, Akdoğmuş; Akdoğu, Akdolun (K), Akdora, Akdoru, Akdoruk, Akdöl, Akduman, Akdurmuş, Akel (E/K), Aker, Akergin, Akerman, Akersan, Akersoy, Akgil, Akgiray, Akgöl, Akgöze, Akgüç, Akgül (K), Akgün, Akgündüz, Akgüner, Akgüneş (E/K), Akgüngör (E/K), Akhan, Akhanım (K), Akhun, Akinci (K), Akipek (K), Akkadın (K), Akkan, Akkar (K), Akkaş, Akkaya, Akkaynak, Akkemik, Akkerman, Akkılıç, Akkın, Akkız (K), Akkor (K), Akköz, Akkurt, Akkuş, Akkutlu (K), Akkuyuş, Akman, Akmanalp, Akmaner, Akmaral (K), Akmeriç, Aknur (K), Akol (K), Akozan, Akönder, Akören, Aköz, Akpay, Akpınar (E/K), Akpolat, Akpulat, Aksal, Aksan, Aksarı (K), Aksay, Aksel (E/K), Aksen (K), Akser, Akses (E/K), Akseven (K), Aksevil (K), Aksın (E/K), Aksoy (E/K) Aksöğüt, Aksu (E/K), Aksun, Aksuna (K), Aksunar, Aksuner, Aksungur, Aksülün (K), Aksüyek (E/K), Akşın, Akşit, Aktaş (E/K), Aktalay, Aktan, Aktaş, Aktay, Aktekin, Aktemür, Aktı, Aktürk, Aktimur, Aktolga, Aktolun (K), Aktuğ, Aktuna (E/K), Aktunç, Aktün, Akün (E/K), Akünal, Akyel, Akyıldız (E/K), Akyiğit, Akyipek (K), Akyol, Akyön, Akyurt, Akyürek, Akyüz, Alniak, Alpak, Apak, Apakhan, Borak, Erakalın, Eraksan, Gürak, Işılak, Özak (E/K), Özakay, Özaktuğ, Özüak, Pekak (K), Soyak, Tünak, Yüzüak, Akvarol, Alniak, Alpak

Ak renk adının Güncel Türkçe Sözlük'e göre anlamları şunlardır: "kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı; bu renkte olan; beyaz leke; temiz; dürüst; sıkıntısız, rahat"

Ancak bunlardan "temiz; dürüst" anlamları açıklamalarda tercih edilmiştir. Özellikle bazı erkek adlarında *ak* renk adı yaşlılığa delalet ediyor gibi görünmektedir. Ak renk adının güney anlamı açıklamalarda da yer almasına karşın sözlükteki anlamlara dâhil edilmemiştir. Bayraktar 2006'ya göre, ak renk adının "iyi kalite; namus; mutluluk; yaşlılık; güney yönü; iyilik, olumluluk (2006: 49)" anlamları da vardır. Bu anlamlar, Güncel Türkçe Sözlük'te yer almadığı gibi, ak renk adı içeren kişi adlarına da dâhil edilmemiştir.

## 2.2. Al

Al renk adı, Türk Dil Kurumu Kişi Adları Sözlüğü'ne göre 11'i kız, 5'i hem erkek hem kız, 23'ü erkek olmak üzere toplam 39 adda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bir adda Arapça kökenli *burak* 'Hz. Muhammed'in Miraç gecesindeki temiz biniti' sözcüğüyle birleşmiştir. *Can* 'can, ruh', *gül* 'çiçek' ve *nar* 'ateş' olmak üzere Farsça kökenli üç sözcükle birleşmiştir. Tespit edilen adlar aşağıdaki gibidir.

Albayrak, Alburak, Alcan, Alçın, Alçımsu, Alçiçek (K), Alçin (K), Aldemir, Aldeniz (K), Aldoğan, Algül (K), Algün (E/K), Alhan, Alışın (K), Alipek (K), Alkan (E/K), Alkaş, Alkoç, Alkor (E/K), Alköz (K), Alkılıç, Allı (K), Allıkız (K) Alsancak, Altunç, Alyipek (K), Alnar, Alsoy (E/K), Alsu (K), Altan (E/K), Altaner, Altaş, Altemür, Alten, Altoğan, Altop, Altuğ, Altuna, Özaltuğ

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *al* "kanın rengi, kızıl, kırmızı; bu renkte olan; dorunun açığı, kızıla çalan at donu; bu renkte olan (at); yüze sürülen pembe düzgün, allık" anlamlarına gelmektedir.

Bayraktar, *al* renk adının "bayrak; rengârenk olma durumu; göz alıcılık; dikkat çekicilik; değerlilik; kan, özellikle şehit kanı ve bayrak rengi olması nedeniyle saygı değer olma (2005: 164)" anlamlarını da içerdiğini belirtmektedir. Bu anlamlar, Güncel Türkçe Sözlük'te yer almadığı gibi Kişi Adları Sözlüğü'nde de *al* renk adı içeren herhangi bir adla ilişkilendirilmemiştir.

### 2.3. Ala

Türk Dil Kurumu'nun Kişi Adları Sözlüğü'nün verilerine göre; 10'u kız, 12'si erkek, 2'si hem kız hem de erkek adı olmak üzere toplam 24 kişi adı *ala* renk adını içermektedir. Bu adlardan biri *ala* renk adının kendisidir. *Ala* renk adının +CA küçültme ekiyle yapılmış biçimi *alaca* da erkek adı olarak bulunmaktadır. *Ala* renk adı, Farsça kökenli *can* 'can, ruh' ve Arapça kökenli *nur* 'kutsal ışık' örneklerinin dışında Türkçe kökenli adlarla birleşmiştir.

*Ala* (E/K), Alabaş, Alabay, Alabegim (K), Alabegüm (K), Alabezek (K), Alaca, Alacan, Alaçam, Aladoğan, Alageyik (K), Alagöz (K), Alagün (K), Alahan, Alakız (K), Alakoç, Alakurt, Alakuş (E/K), Alanur (K), Alapınar (K), Alatan, Alataş, Alatay, Alayunt (K)

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *ala* renk adı "karışık renkli, çok renkli, *alaca*; alabalık; açık kestane renginde olan, *ela* (göz); kekliğin boynundaki siyah halka" anlamlarıyla tanımlanmıştır. Bu anlamlardan *ala* ve *alacanın* hiç değilse düz anlam düzeyinde eş anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

### 2.4. Beyaz

Dilimize Arapçadan (< *beyāz*) geçmiş olan beyaz renk adıyla yalnızca iki kişi adı türetilmiştir. Bu adların her ikisi de kız adıdır. Bu adlardan biri, renk adının kendisidir, diğeri de Farsça gül 'çiçek' sözcüğüyle birleşmiştir.

Beyaz (K), Gülbeyaz (K)



## 2.5. Boz

Biri kız, 30'u erkek adı olmak üzere toplam 31, +CA küçültme ekiyle yapılmış biçimi de erkek adı olarak yer almaktadır.

Boz, Bozan, Bozat, Bozay, Bozbağ, Bozbala, Bozbaş, Bozbay, Bozbey, Bozbora, Bozca, Bozcin/Bozçin(K), Bozdağ, Bozdemir, Bozdeniz, Bozdoğan, Bozer, Bozerk, Bozkan, Bozkara, Bozkaya, Bozkır, Bozkurt, Bozlak, Bozok, Bozokay, Boztaş, Boztepe, Boztimur, Bozyel, Bozyiğit, Bozhan

Güncel Türkçe Sözlük *boz* renk adını “açık toprak rengi; kül rengi, gri; bu renklerde olan; açılmamış, sürülmemiş toprak” anlamlarıyla açıklamıştır. Bayraktar, “Boz devetüyü, toprak renkleri ve sincabîye yakındır (2009)” açıklamasını getirmektedir.

## 2.6. Çakır

Çakır renk adı, biri hem kız hem erkek adı, 3'ü erkek adı olmak üzere toplam dört kişi adında yer almaktadır. Bunlardan biri renk adının kendisi, biri de +CA küçültme eki almış biçimidir.

Çakır (E/K); Çakırbey, Çakırca, Çakırer

Çakır renk adı “açık mavi, hareli ela (göz); çakırdoğan” anlamlarına gelmektedir.

## 2.7. Doru

Doru renk adını içeren 3 kişi adı mevcuttur. Bu adların üçü de erkek adı olup biri renk adının kendisidir. Bir adda da ak renk adıyla birleşmiştir.

Akdoru, Doru, Özdu

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *doru* “gövdesi kıvı, ayakları ve yelesi koyu renkli olan, yağız (at); kıvı (at donu)” anlamlarına gelmektedir.

## 2.8. Gök

Türk Dil Kurumu'nun Kişi Adları Sözlüğü'ne göre *gök* renk adını içeren 8'i kız, 61'i erkek, 16'sı hem kız hem erkek adı olmak üzere toplam 85 kişi adı bulunmaktadır.

Gök (K), Gökalp, Gökay (E/K), Gökbaran, Gökbat, Gökbel, Gökbelen, Gökben (K), Gökberk, Gökbat, Gökboru, Gökborü, Gökbudak, Gökbudun, Gökbulut, Gökcan, Gökcan (E/K), Gökçe (E/K), Gökçebala, Gökçebalan, Gökçebel, Gökçebey, Gökçeer, Gökçek (E/K), Gökçel (E/K), Gökçen (E/K), Gökçer, Gökçesu, Gökçil, Gökçin (E/K), Gökçül, Gökçün, Gökdal, Gökdemir, Gökdeniz, Gökdoğan, Gökduman (K), Gökkel, Gökken, Gökker, Gököl,

Gökhan, Gökhan, Gökmen, Gökmenalp, Gökmen Gökmete, Göknel, Göknil (K), Göknur (E/K), Gökperi (K), Göksal (E/K), Göksaltuk, Göksan, Göksav, Göksay, Göksel (E/K), Gökselen (K), Göksen (E/K), Göksenin, Gökser, Göksev (E/K), Gökseven, Göksever, Göksoy, Göksu (E/K), Göksun (E/K), Gökşen (E/K), Gökşin (E/K), Göktalay, Gökta, Göktaş, Göktay, Gökten, Göktöre, Göktuğ, Göktulga, Göktuna, Göktunç, Göktürk, Gökyay, Nurgök (K), Gökçem (K), Kökşin, Köktürk

Güncel Türkçe Sözlük'e göre gök renk adı "içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza; yeryüzü üzerinde mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, gök kubbe, sema; gökyüzünün, denizin rengi, mavi veya yeşile çalan mavi; bu renkte olan; olgunlaşmamış" anlamlarına gelmektedir.

*Gök* renk adının anlam ve kavram alanlarına bakıldığında, bu renk adının renk kavramı dışında, "gençlik, tazelik, çocuk, aşırılık, güzellik" anlamlarını da kazanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca "gökyüzü" anlamının yoğunluğu yanında "tanrı" anlamını da koruduğu görülmektedir.

## 2.9. Kara

2'si kız, 2'si hem erkek hem kız, 47'si erkek adı olmak üzere toplam 51 kişi adı *kara* renk adı içermektedir.

Başkara, Baykara, Beykara, Bozkara, Çalkara, Çankara, Çaykara, Erenkara, Kara, Karaalp, Karabaş, Karabatak, Karabay, Karabet, Karabey, Karaboğa, Karabörü, Karabudun, Karabuğday, Karabuğra, Karabulut, Karabükey, Karaca (E/K), Karacabey, Karacakurt, Karacan, Karacı, Karaçar, Karaçay, Karaçelik, Karadağ, Karademir, Karadeniz, Karadoğan, Karaduman, Karadut (K), Karaer, Karagöz (E/K), Karahan, Karakalpak, Karakan, Karakaş, Karakaya, Karakız (K), Karakoca, Karakoç, Karakoyun, Karakucak, Karakurt, Karakuş, Karayağız

Güncel Türkçe Sözlük'e göre kara renk adının anlamları şunlardır: "en koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı; bu renkte olan; esmer; kötü, uğursuz, sıkıntılı; yüz kızartıcı durum, leke; iftira". Kişi adlarındaki anlamların buradaki olumsuz anlamlar olamayacağı göz önünde bulundurulduğunda geriye "siyah ve esmer" anlamları kalmaktadır. 51 adın yalnızca bu anlamlarla oluşturulması çok da mümkün görünmemektedir.

Bayraktar'a (2004) göre kara renk adının "kuzey; çok, bol; sıradan, alelade; nitelikte iyilik; nitelikte kötülük; hastalık ve geçmeyen dert; ölüm, yas ve mezar; iftira; kanunsuzluk; tarım ve hayvancılıkta nitelikli tür belirtme; büyüklük ve aşırılık (2004: 75)" gibi anlamları da vardır. Bu anlamlar Güncel Türkçe Sözlük'te yer almamaktadır. Kara renk adının olumsuz

anlamlarının yanında olumlu anlamlarının da olduğu görülmektedir. Bu anlam birimcikler, mutlaka ad vermede de kendini göstermiş olmalıdır.

### 2.10. Kır

Kır renk adı, biri kız, 15'i erkek adı olmak üzere toplam 16 kişi adında kullanılmıştır.

Bozkır, Kıracı, Kırılpa, Kırat, Kıratlı, Kıray, Kırbay, Kırboğa, Kırböcü, Kırca, Kırççek(K), Kırhan, Kırman, Kırtaç, Kırteke, Kırtekin

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *kır* renk adı "beyaz ve az miktarda siyah karışmasından oluşan renk; bu renkte olan" anlamlarına gelmektedir.

Bayraktar'a (2009) göre renk ifadesi olarak "Kır, gri ve kül rengine yakındır. Kır renk adıyla oluşturulan sözcükler içinde beyaz ya da beyaza yakın renkte tüyler nedeniyle at donları, saç ve sakalda beyazlaşma nedeniyle insan dış görünüşü ve kar, dolu gibi yağış türlerini gösteren sözcüklerde yoğunlaşma göze çarpmaktadır". Kır, "saç ve sakalda beyazlaşma" ile "yaşlı ve olgun" olma hâline de göndermede bulunmaktadır. Bu anlamlar, adlarla birleşmiş olmalıdır.

### 2.11. Kızıl

Kişi Adları Sözlüğü'ne göre, kızıl renk adı içeren 13 kişi adı vardır. Bu adların tümü erkek adıdır.

Kızıl, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş, Kızılbaş

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *kızıl* renk adı, "parlak kırmızı renk; bu renkte olan; aşırı derecede olan; Komünist; genellikle küçük yaşlarda görülen bulaşıcı, yüksek ateşli, kırmızı renkte geniş lekeler döktüren, kuluçka dönemi üç dört gün süren tehlikeli hastalık; altın" anlamlarını içermektedir.

Bayraktar'a (2005) göre "kızıl renk adının kullanımlarında 'gençlik', 'olumsuzluk ve istenmeyen durum' anlamları da" mevcuttur. Özellikle "gençlik" anlamı, özel ad yapımına oldukça uygun görünmektedir.

(< Ar. Mâ'î)

Kişi Adları Sözlüğü'ne göre *mavi* renk adı, 3 kişi adında kullanılmıştır. Bu adların tamamı kız adıdır. Biri renk adının kendisi, biri de +ş ekiyle yapılmış küçültmesidir.

Mavi (K), Mavisel (K), Maviş (K)

Güncel Türkçe Sözlük'e göre mavi renk adı, "yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi; bu renkte olan" anlamlarına gelmektedir. Dilimize Türklerin

Anadolu'ya gelmesinden sonra ve zaten onun anlamını veren gök renk adının kısıtlanmasıyla giren bu renk adının kişi adlarında yalnızca düz anlamıyla kullanılmış olma olasılığı yüksektir.

### 2.13. Mor

Mor renk adı, biri kız diğeri hem kız hem erkek adı olmak üzere iki kişi adında kullanılmıştır. Her iki adda da *mor* renk adının düz anlamıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Güncel Türkçe Sözlük'e göre mor renk adı, "kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin kırmızıya çalanı; bu renkte olan" anlamlarına gelmektedir.

Moray (E/K), Morgül (K)

### 2.14. Pembe

(< Far. Penbe)

Pembe renk adı, Kişi Adları Sözlüğü'ne göre üç kişi adında kullanılmıştır. Bunların tamamı kız adıdır. Bu adlardan biri renk adının kendisi, diğeri ikisi de *pembe* renk adının Farsça kökenli gül 'çiçek' sözcüğüyle başta ya da sonda birleşmiş biçimdir. Güncel Türkçe Sözlük'e göre *pembe* "beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renk; bu renkte olan" anlamlarını içermektedir. 3 kişi adı da düz anlamla ilişkilidir.

Gülpembe (K), Pembe (K), Pembegül (K)

### 2.15. Sarı

Kişi Adları Sözlüğü'ne göre sarı renk adı 6'sı kız, 12'si erkek adı olmak üzere toplam 18 kişi adının yapımında kullanılmıştır.

Aksarı (K), Balsarı (K), Sarıalp, Sarıbay, Sarıca, Sarıcabay, Sarıçam, Sarıçiçek (K), Sarier, Sarigül (K), Sarigüzel (K), Sarıhan, Sarıkaya, Sarıkız (K), Saritaş, Saru, Saruca, Saruhan

Güncel Türkçe Sözlük'e göre *sarı* renk adı "yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi; bu renkte olan; soluk, solgun" anlamlarına gelmektedir. Bayraktar, sarı renk adının "beniz rengi, uyuşturucu madde, sinsilik, hastalık, uğursuzluk" gibi anlamlar kazandığını ancak bu anlamların ve sarı benizli olmanın olumsuz anlam birimcikler olduğunu belirtmiştir (2006: 217).

### 2.16. Yağız

Yağız renk adı, 10 kişi adında görülmektedir. Bunların tümü erkek adıdır.

Karayağız, Yağız, Yağızalp, Yağızbay, Yağızboğa, Yağızer, Yağızhan, Yağızkan, Yağızkurt, Yağıztekin

Güncel Türkçe Sözlük yağız için “esmer; doru; yiğit” anlamlarını vermektedir. Kişi adlarında özellikle “yiğit” anlam birimciği öne çıkmış olmalıdır.

## 2.17. Yeşil

Kişi Adları Sözlüğü yeşil renk adı ile ilişkili iki kişi adı vermiştir. Bunlardan biri yeşil renk adının kendisi, diğeri de Eski Türkçedeki biçimidir. Herhangi bir adla birleşmediğinden anlam konusunda bir şey söylemek mümkün değildir.

Yeşil (K), Yaşıl (K)

## Sonuç

Türk Dil Kurumu'nun Kişi Adları Sözlüğü, 3612 kız, 7230 erkek olmak üzere toplam 10842 kişi adı içermektedir. Bunlar arasında 510 Renk adı içeren kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan 75'i kız, 370'i erkek, 67'si hem erkek hem de kız adıdır.

Genel olarak kişi adı, kız, erkek ya da hem kız hem erkek adı yapımında en çok tercih edilen renk adları *ak*, *gök*, *kara* ve *aldır*. Bu bulgulardan çıkan ilk sonuç, kişi adlarında yoğun olarak kullanılan renk adlarının Berlin ve Kay'in sonuçlarıyla tutarlılık gösterdiğidir. Başka bir deyişle, tarihi en eskiye dayanan renk adları özel adlarda daha fazla kullanılırken nispeten yeniler ya da ödünçlenmiş renk adları daha az kullanılmıştır.

Bir başka sonuç da renklerin kendi içinde neredeyse cinsiyet ifadesi kazandığıdır. Kişi adı yapımında en çok tercih edilen renk adı *ak*, *gök* ve *kara*; en az tercih edilen renk adlarıysa *mor*, *beyaz* ve *yeşildir*. Erkek adlarında sıklıkla tercih edilen renk adlarında da çokluk sıralaması değişmemiştir. En çok erkek adı sırasıyla *ak*, *gök* ve *kara* renk adlarıyla yapılmıştır. *Kızıl*, *yağız* ve *doru* renk adlarıyla oluşturulan kişi adlarının ise tamamı erkekler içindir.

Renk adlarının kendisinin kişi adı olduğu durumlar *ak*, *al* gibi tek heceli renk adlarının dışında sıklıkla görülmektedir. Ele alınan adlarda sözcük birleştirmeye ilgili çarpıcı bir durum da yabancı kökenli sözcüklerin renk adlarıyla birleşmede çok fazla tercih edilmemesidir.

Türkçe kökenli renk adlarıyla yapılmış kişi adlarında yoğunluk çarpıcı seviyededir. Yabancı kökenli renk adlarından yalnızca mavi ve pembe kişi adlarında, sınırlı sayıda görülmektedir. Dilimize girişi mavi ve pembe kadar hatta daha eski olan kırmızı, siyah, lacivert ve gri ile yapılmış herhangi bir kişi adına rastlanmamıştır.

## Kaynaklar

- Aksan, Doğan, *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Bayraktar, Nesrin, “Renk Adlarının Türkçenin Söz Varlığına Katkıları” *VIII. Uluslar Arası KIBATEK Edebiyat Şöleni*, 16-20 Ekim 2003, Çanakkale.
- Bayraktar, Nesrin, “Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine” *TÖMER Dil Dergisi*, Sayı 126, Ekim-Kasım-Aralık 2004, s. 56-77.
- Bayraktar, Nesrin, “Kavram ve Anlam Boyutunda Türkçede Ak ve Beyaz” *V. Uluslar Arası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu*, (24-25 Haziran 2005, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul); *Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları I-II*; Haz. Cemal YILDIZ-Latif BEYRELİ, s. 35-50; Pegem-A Yayıncılık, Ankara 2006, ISBN 9944-919-15-2.
- Bayraktar, Nesrin, “Kavram ve Anlam Boyutunda Al, Kırmızı ve Kızıl” *International Journal of Central Asian Studies Mustafa Canpolat Armağanı*, Vol. 10-1, Seoul, 2005, s. 145-165.
- Bayraktar, Nesrin, “Anlam Boyutunda Sarı ve Tonları” *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Prof.Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*, 2006/1, S. 20, s. 209-218.
- Bayraktar, Nesrin, “Boz ve Kır Renk Adlarının Kavram, Anlam ve Biçim Boyutu” *8. Uluslararası Dil, Yazın Deyişbilim Sempozyumu*, 14-16 Mayıs 2008, İzmir.
- Bayraktar, Nesrin, “Orhon Yazıtlarında Geçen Renk Adlarının Anlam Alanları Üzerine” *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 yıl Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl Konulu III. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, 26-29 Mayıs 2010, Ankara.
- Bayraktar, Nesrin, “Tarihten Bugüne Yeşil Renk Adının Biçim, Anlam ve Kavram Alanı” *3. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 16-18 Aralık 2010 İzmir.
- Berlin, Brent-Paul Kay, *Basic Color Terms, Their Universality and Evolution*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1969.
- Çelik, Fahrettin “Türklerde Dört Yönün Renkle Adlandırılması” *Türk Amacı*, 1942, C. 1, S. 1, s. 38-41.
- Finegan, Edward-Niko Besnier, *Language, Its Structure and Use*, Harcourt Brace Jovanovich Inc., Florida, 1989.
- Gabain, Annamarie Von, “Renklerin Sembolik Anlamları” (Çev. Semih TEZCAN) *Türkoloji Dergisi*, 1968, C. 3, S. 1, s. 107-113.

- Kalkandelen, Hilal, “Türkçemizde Kullanılan Kişi Adları” *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, 12(2), 57-76.
- Karademir, Fevzi, “Gaziantep’te Çocuklara Ad Verme Geleneği ve 2007 Yılında Verilen Adlara Ad Bilimsel Bir Yaklaşım” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2008, 7(2): 331-354.
- Kaymaz, Zeki, “Türkiye Türkçesi ve Ağızlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematiği” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1997*, 2000, s. 251-341, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kırımhan, Nazan, “Türk Kültüründe Yedi Rengin Anlamı” *Türk Dünyasında Nevruz Dördüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (21-23 Mart 2001-Sivas)* 2001, AKM Yayınları, Ankara, s.107-111.
- Şen, Semra, “Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Verme ile İlgili Gelenek ve İnançlar” *Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 2006, 6, 153-159.